BG Pulse Journal USA
ISSN:1947-2536 http://www.bgpulseusa.com/index.php/bg
BG PULSE JOURNAL

INVESTITSION JOZIBADORLIKKA TA'SIR ETUVCHI KO'RSATKICHLAR VA ULARNING XUSUSIYATLARI (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA)

Yaxshiqulova Moxinur Toxir qizi
Qarshi davlat universiteti, o'qituvchi

Annotatsiya: Mazkur tezisda investitsion jozibadorlikning iqtisodiy mazmuni hamda unga ta'sir etuvchi asosiy iqtisodiy, moliyaviy, institutsional, infratuzilmaviy va ijtimoiy ko'rsatkichlar tadqiq etilgan. O'zbekistonlik iqtisodchi olimlarning investitsion muhit va investitsion jozibadorlikka oid ilmiy qarashlari tizimlashtirilgan. Qashqadaryo viloyatining 2023–2025-yillardagi asosiy kapitalga investitsiyalar dinamikasi tahlil qilinib, hududning investitsion jozibadorligini oshirish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: investitsion jozibadorlik, investitsion muhit, investitsiya salohiyati, iqtisodiy ko'rsatkichlar, institutsional omillar, xorijiy investitsiyalar, Qashqadaryo viloyati.

Annotation: This thesis examines the economic content of investment attractiveness and the main economic, financial, institutional, infrastructural and social indicators affecting it. The scientific approaches of Uzbek economists to the investment environment and investment attractiveness are systematized. The dynamics of fixed capital investment in Kashkadarya region in 2023–2025 are analyzed, and proposals for improving the region's investment attractiveness are developed.

Keywords: investment attractiveness, investment environment, investment potential, economic indicators, institutional factors, foreign investment, Kashkadarya region.

KIRISH

Bugungi kunda investitsiyalar mamlakat iqtisodiy o'sishini ta'minlash, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, yangi texnologiyalarni joriy etish, yangi ish o'rinlarini yaratish hamda hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini jadallashtirishning muhim omillaridan biridir. Shu sababli mamlakat va hududlarda investorlar uchun qulay shart-sharoitlarni yaratish hamda investitsion jozibadorlikni oshirish iqtisodiy siyosatning muhim yo'nalishlaridan hisoblanadi.

Investitsion jozibadorlik iqtisodiy adabiyotlarda mamlakat yoki hududning investor uchun iqtisodiy manfaatdorligi, xavfsizligi va istiqbolliligini ifodalovchi kompleks tushuncha sifatida talqin qilinadi. Sh.I. Mustafakulov investitsion muhit jozibadorligini shakllantiruvchi omillarni kompleks baholashga alohida e'tibor qaratadi [3]. D.G'. G'ozibekov investitsiyalarni moliyalashtirish va investitsiya resurslaridan samarali foydalanish masalalarini tadqiq etgan [1].

Tadqiqotning maqsadi — investitsion jozibadorlikka ta'sir etuvchi asosiy ko'rsatkichlarni tizimlashtirish va Qashqadaryo viloyati misolida ularning amaliy ahamiyatini tahlil qilishdan iborat.

ASOSIY QISM

Investitsion jozibadorlik ko'p omilli iqtisodiy kategoriya bo'lib, uning shakllanishiga makroiqtisodiy, moliyaviy, institutsional, infratuzilmaviy, bozor, mehnat va risk ko'rsatkichlari birgalikda ta'sir ko'rsatadi.

Makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga iqtisodiy o'sish sur'ati, inflyatsiya, aholi daromadlari, tashqi savdo va valyuta barqarorligi kiradi. Moliyaviy ko'rsatkichlar esa kredit resurslarining mavjudligi, foiz stavkalari, bank tizimi va kapital bozorining rivojlanganligini ifodalaydi.

Institutsional muhitda mulk huquqining himoyalanganligi, huquq ustuvorligi, soliq va ma'muriy tartiblarning soddaligi, davlat boshqaruvi sifati investorning uzoq muddatli qarorlariga ta'sir qiladi. Infratuzilmaviy omillarga transport, energetika, aloqa, internet va logistika tarmoqlari kiradi.

J.I. Butayev, B.B. Ochilov va J.R. Hoshimovning 2024-yilgi monografiyasida investitsion jozibadorlikni xorijiy investitsiyalarni jalb qilish bilan bog‘liq holda, mamlakat va hududlar kesimida tahlil qilish masalalari yoritilgan [5].

NATIJALAR

Qashqadaryo viloyatida asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi 2023-yilda 21,7 trln so‘m, 2024-yilda 35,4825 trln so‘m va 2025-yilda 40,1406 trln so‘mni tashkil etgan. 2024-yilda 2023-yilga nisbatan o‘sish qariyb 63,5 foiz, 2025-yilda esa 2024-yilga nisbatan 13,1 foizni tashkil etgan.

2025-yilda viloyatda markazlashgan moliyalashtirish manbalari hisobidan asosiy kapitalga investitsiyalar 6,8494 trln so‘mni, markazlashmagan manbalar hisobidan esa 33,2912 trln so‘mni tashkil etgan. Bu hudud investitsiyalarida markazlashmagan manbalar ulushi yuqori ekanini ko‘rsatadi [10; 11].

To‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar va kreditlar hisobidan asosiy kapitalga investitsiyalar 2025-yilda 25,9824 trln so‘mga yetgan. Mazkur ko‘rsatkich hududning xorijiy kapital uchun investitsion imkoniyatlarini tahlil qilishda muhim indikator hisoblanadi [12].

2023-yilda Qashqadaryoda asosiy kapitalga 21,7 trln so‘m investitsiya o‘zlashtirilgan bo‘lib, uning 8,4 trln so‘mi qurilish-montaj ishlariga, 11 trln so‘mi mashina, asbob-uskunalar va xo‘jalik inventarlarini xarid qilishga yo‘naltirilgan [13].

MUHOKAMA

Investitsion jozibadorlikni faqat investitsiyalar hajmi bilan baholash yetarli emas. Investitsiya hajmining ortishi hududdagi barcha institutsional yoki infratuzilmaviy muammolar hal qilinganini anglatmaydi. Investor uchun kutilayotgan daromad bilan bir qatorda risk, bozor hajmi, infratuzilma, mehnat resurslari va huquqiy kafolatlar ham muhimdir.

Shu sababli hududiy investitsion jozibadorlikni kompleks indeks orqali baholash maqsadga muvofiq. Indeksni iqtisodiy faollik, investitsiyalar o‘sishi, xorijiy investitsiyalar, infratuzilma, inson kapitali, institutsional muhit va risk ko‘rsatkichlari asosida shakllantirish mumkin.

Qashqadaryo viloyati uchun investitsion jozibadorlikni oshirishda investitsiyalarni yuqori qo‘shilgan qiymatli ishlab chiqarish va qayta ishlash tarmoqlariga diversifikatsiya qilish, transport-logistika va energetika infratuzilmasini yaxshilash, investorlar uchun raqamli xizmatlarni kengaytirish va malakali kadrlar tayyorlash muhim yo‘nalishlar sifatida qaralishi mumkin.

Raqamlashtirish ham investitsion muhitning muhim zamonaviy omiliga aylanmoqda. O‘zbekistonlik tadqiqotchilar raqamli transformatsiyaning elektron hukumat, fintech, elektron tijorat va axborot shaffofligi orqali investitsion muhitga ta'sirini o‘rganmoqda [8].

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, investitsion jozibadorlik hududning iqtisodiy, moliyaviy, institutsional, infratuzilmaviy va ijtimoiy imkoniyatlarini kompleks aks ettiruvchi ko‘p omilli kategoriya hisoblanadi.

Qashqadaryo viloyatida asosiy kapitalga investitsiyalar hajmining 2023–2025-yillarda 21,7 trln so‘mdan 40,1 trln so‘mgacha oshgani hududdagi investitsion faollikning o‘sishini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, investitsion jozibadorlikni yanada oshirish uchun kapital oqimlarini diversifikatsiya qilish, yuqori texnologiyali va qayta ishlash tarmoqlariga investitsiyalarni ko‘paytirish, infratuzilmani rivojlantirish hamda institutsional muhitni takomillashtirish zarur.

Ilmiy-amaliy nuqtai nazardan, hududlar investitsion jozibadorligini baholashda yagona ko‘rsatkichga emas, balki bir nechta indikatorlarni birlashtiruvchi kompleks baholash metodikasiga tayanish hududiy investitsiya siyosatini yanada asosli shakllantirish imkonini beradi.

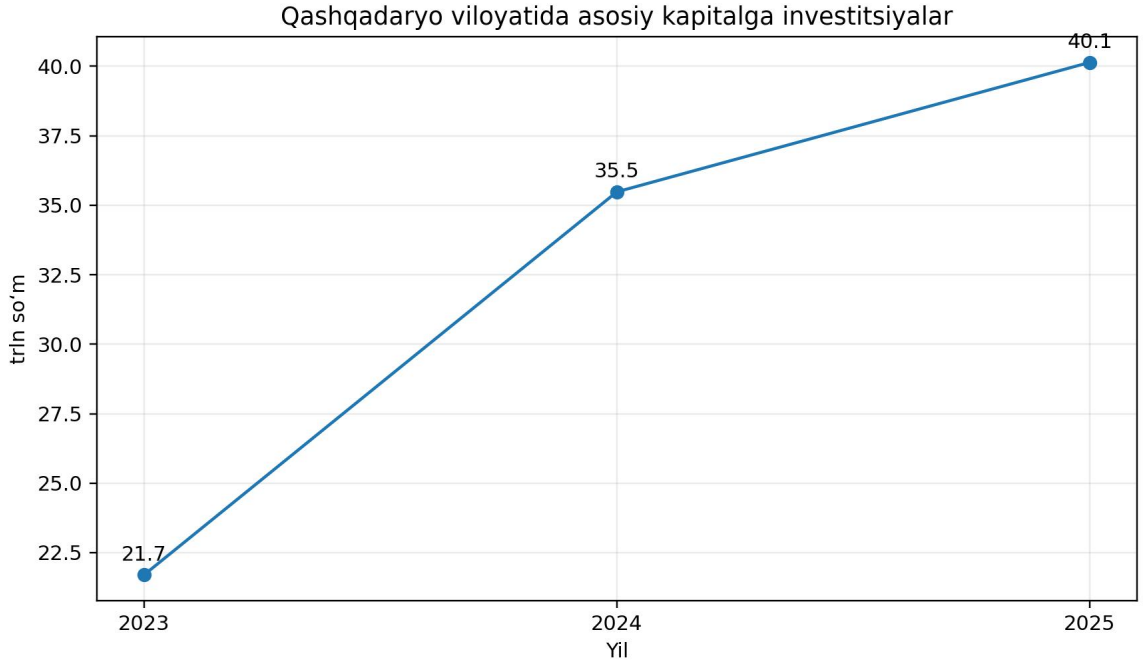
1-jadval. Investitsion jozibadorlikka ta’sir etuvchi asosiy ko‘rsatkichlar
2-

Ko‘rsatkichlar guruhi	Asosiy indikatorlar	Investor uchun ahamiyati
Makroiqtisodiy	YAIM/YHM o‘sishi, inflyatsiya, daromadlar	Iqtisodiy barqarorlik
Moliyaviy	Kredit, foiz stavkasi, bank tizimi	Moliyalashtirish imkoniyati
Institutsional	Huquqiy himoya, boshqaruv, soliq muhiti	Risk va biznes xavfsizligi
Infratuzilmaviy	Transport, energetika, logistika, internet	Xarajat va samaradorlik
Bozor	Talab, bozor hajmi, eksport	Sotish imkoniyatlari
Mehnat	Malaka, bandlik, unumdorlik	Mehnat xarajatlari
Risk	Valyuta, huquqiy, bozor risklari	Investitsiya xavfsizligi

2-jadval. Qashqadaryo viloyatida asosiy kapitalga investitsiyalar dinamikasi

Yil	Investitsiyalar, trln so‘m	Oldingi yilga o‘sish	Izoh
2023	21,7	—	Rasmiy yillik ma’lumot
2024	35,4825	+63,5 %	SIAT yillik ma’lumot
2025	40,1406	+13,1 %	SIAT yillik ma’lumot

Manba: O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi, SIAT ma’lumotlari [10].

1-rasm. Qashqadaryo viloyatida asosiy kapitalga investitsiyalar dinamikasi, 2023–2025-yillar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. G‘ozibekov D.G‘. Investitsiyalarni moliyalashtirish masalalari. – Toshkent: Moliya, 2003. – 332 b.
2. G‘ozibekov D.G‘., Nosirov E.I. O‘zbekiston iqtisodiyotiga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2007. – 92 b.
3. Mustafakulov Sh.I. Investitsion muhit jozibadorligi. Ilmiy-amaliy qo‘llanma. – Toshkent: Baktria press, 2017. – 320 b.
4. Mustafakulov Sh.I. O‘zbekistonda investitsion muhit jozibadorligini oshirishning ilmiy-uslubiy asoslarini takomillashtirish. DSc dissertatsiyasi avtoreferati. – Toshkent, 2017.
5. Ochilov B.B., Hoshimov J.R., Butayev J.I. Iqtisodiyotga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda mamlakat investitsion jozibadorligi: nazariya va amaliyot. Monografiya. – Toshkent: Ilm-ma’rifat, 2024. – 162 b.
6. Qosimov M.S. Investitsiya loyihalari tahlili. Darslik. – Toshkent: Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi, 2021. – 192 b.
7. Zaynalov J.R., Aliyeva S.S., Ruzibayeva N.X. va boshqalar. Investitsiya. Darslik. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2020.
8. Yangi O‘zbekiston iqtisodiyoti. Investitsiya muhiti jozibadorligini oshirishning xalqaro tajribalari. – 2026. – №5(7).
9. Tuxliyev B.K. Investitsiyalarni moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish. Iqtisodiyot fanlari doktori dissertatsiyasi avtoreferati. – Toshkent, 2021.
10. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. Asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi (yillik), SIAT ma’lumotlar bazasi. 2010–2025-yillar.
11. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. Markazlashgan va markazlashmagan moliyalashtirish manbalari hisobidan asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi (yillik). SIAT.

12. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. To‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiya va kreditlar hisobidan asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi (yillik). SIAT.
13. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. Qashqadaryo viloyatida asosiy kapitalga o‘zlashtirilgan investitsiyalarning 38,8 foizi qurilish-montaj ishlariga yo‘naltirilgan. 2024.
14. O‘zbekiston Respublikasining “Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to‘g‘risida”gi O‘RQ-598-son Qonuni. 2019-yil 25-dekabr.
15. Karimova X.R., Otabekova D.M. O‘zbekistonning investitsion muhiti va uning salohiyati. // TADQIQOTLAR.UZ. – 2024. – 41(1). – B. 131–138.
16. Niyazmetov M.R., Mamatov B.S. Investitsiyaviy jozibadorlik xususidagi ilmiy-nazariy qarashlar talqini. // Moliyaviy texnologiyalar. – 2023. – №3.
17. Khudoyberdiyeva, O., & Yakhshikulova, M. The Role OF Renewable Energy in the Green Economy. *Green Economy and Development*, *3*(2), 666529.